

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин

Кафедра етнології і археології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основи антропології

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітня програма «Історія та археологія»

Спеціальність 032 «Історія та археологія»

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Затверджено на засіданні
кафедри етнології і археології
Протокол № 13 від 28 червня 2023 р.

м. Івано-Франківськ – 2023 р.

1. Загальна інформація

Назва дисципліни	Основи антропології
Викладач (і)	Кочкін Ігор Тарасович, старший викладач
Контактний телефон викладача	Мобільний телефон: 0983182744 Кафедра: (0342) 59-61-87
E-mail викладача	ihor.kochkin@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний/заочний 1. Обов'язкові дисципліни 1.2.Цикл професійної підготовки. 1.2.1. Теоретична підготовка
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 30 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	середа, 15.00 год. – 16.00 год.

2. Анотація до навчальної дисципліни

У сучасному світі важливим є розуміння рівноцінності усіх людей на Землі, незалежно від кольору шкіри та місця проживання. Також важливим є розуміння історії зміни людського організму від найдавніших часів і до появи сучасної людини.

Навчальна дисципліна «Основи антропології» дає можливість майбутнім науковцям зрозуміти основні тенденції палеоантропологічних та соматологічних досліджень, ознайомитись з особливостями антропологічного складу населення України та світу від найдавніших часів і до наших днів, проблемами расогенезу.

3. Мета та цілі навчальної дисципліни

Мета викладання дисципліни – засвоєння і поглиблення теоретичних та практичних знань, умінь і навичок студентів на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти за галуззю знань 03 Гуманітарні науки, спеціальністю 032 «Історія та археологія» з курсу «Основи антропології»; розширення та поглиблення знань студентів про теоретико-методичні основи антропологічних досліджень; вивчення проблем мінливості людського організму в просторі і часі, а також ознайомлення з факторами, які впливають на цю мінливість; висвітлення особливостей методики антропологічних досліджень, зв'язків з суміжними навчальними дисциплінами, зокрема з давньою історією України, археологією; розвиток аналітичного мислення, пізнавальної самостійності, активності як важливих компонентів у розвитку особистості.

Завдання курсу:

- формування у студентів системи теоретичних і практичних знань про палеоантропологічні та соматологічні дослідження;
- формування умінь застосування методів, прийомів, форм проведення антропологічних досліджень. – оволодіння вербальними і невербальними формами вивченого матеріалу;
- забезпечення майбутніх науковців знаннями про антропологічний склад народів світу;
- застосування набутих знань, вмінь і навичок;
- збагатити словник майбутніх науковців антропологічними поняттями;
- ознайомити студентів з проблемами антропогенезу та расогенезу у сучасній науці.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати:

- теоретико-методичні підходи українських і зарубіжних антропологів, проблеми розвитку антропологічної науки;
- методи палеоантропологічних досліджень (краніметрія, краніоскопія, остеометрія і остеоскопія) та методи визначення віку і статі людини на основі опрацювання палеоантропологічного матеріалу;
- категоріально-понятійний апарат антропології;
- сучасний стан розв'язання проблем антропогенезу, а також расогенезу;
- антропологічний склад народів світу;
- проблеми історичної антропології та антропологічний склад сучасного населення України;
- сучасні теорії, методологічні засади і досягнення вітчизняної та зарубіжної антропології.

вміти:

- виявляти спільні й відмінні риси в теоретико-методичних підходах українських і зарубіжних антропологів;
- розрізнити історичну своєрідність, культурне та етнонаціональне розмаїття України, закони мінливості людського організму в просторі (проблеми расогенезу і расових відмінностей сучасного людства) і часі (проблеми антропогенезу, грані між людиною і твариною, фактори антропологічних процесів і рушійні сили цих явищ);
- обирати та використовувати сучасні теорії, методологічні засади і досягнення вітчизняної та зарубіжної антропології;
- володіти категоріально-понятійним апаратом антропології;
- використовувати нормативно-правову базу з питань охорони праці, організувати дотримання вимог безпеки праці при проведенні антропологічних досліджень.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Загальні компетентності:

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 8. Здатність застосовувати знання практичних ситуаціях.

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК 1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

СК 9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

Програмні результати навчання:

ПРН 2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН 4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни	
Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	12

семінарські заняття / практичні / лабораторні	18
самостійна робота	60

Ознаки навчальної дисципліни			
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
1-й семестр	032 Історія та археологія	1-й курс	Нормативний

Тематика навчальної дисципліни			
Тема	кількість год.		
	лекції	заняття	сам. роб
Тема 1. Вступ до антропології.	2	2	10
Тема 2. Методологічні засади і головні напрямки палеоантропологічних досліджень.	2	4	10
Тема 3. Методика соматологічних досліджень. Соматоскопічні дослідження.	2	2	12
Тема 4. Актуальні проблеми антропогенезу і расогенезу.	2	4	8
Тема 5. Антропологічний склад давнього населення України.	2	4	10
Тема 6. Антропологічний склад сучасного населення України.	2	2	10
ЗАГ.:	12	18	60

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	<p>Підсумковий бал з навчальної дисципліни складається з підсумкового семестрового балу.</p> <p>Упродовж семестру студент отримує бали за різні види робіт, які сумуються в підсумкові семестрові бали.</p> <p>Підсумковий семестровий бал складається з суми</p>
---	--

балів, отриманих студентом денної форми навчання за свою навчальну діяльність протягом семестру і дорівнює сумі **підсумкового балу за семінарські (практичні) заняття** (максимально 30 балів), **балу за індивідуальну роботу** (10 балів - порівняльних таблиць, дослідження пальцевих відбитків і 10 балів - за захист реферату) і **бал за контрольну роботу** (50 балів) та в сукупності складає максимально 100 балів.

При обчисленні підсумкового семестрового балу враховується:

Поточні оцінки успішності (5 – «відмінно», 4 – «добре», 3 – «задовільно», 2 – «незадовільно») – виставляються під час проведення семінарських занять;

Підсумкова оцінка за семінарські заняття виставляється студенту в кінці семестру за результатами роботи на семінарських заняттях і є середнім арифметичним (заокругленим до сотих) всіх отриманих оцінок за семінарські заняття. Отримані «незадовільні» оцінки враховуються при додаванні оцінок і входять у загальну кількість отриманих оцінок

Приклад обрахунку підсумкової оцінки за семінарські (практичні) заняття:

З навчальної дисципліни студент протягом семестру отримав 4, 4, 3. Підсумкова оцінка за семінарські заняття за семестр складає: $(4+4+3) : 3 = 3,66667 \approx 3,67$.

Підсумковий бал за семінарські заняття (максимально 30 балів) – підсумкова оцінка за семінарські заняття, помножена на коефіцієнт **6**, заокруглена до цілого (наприклад, якщо підсумкова оцінка за семінарські заняття **3,67**, то підсумковий бал за семінарські заняття буде становити $3,67 \times 6 = 22,02 \approx 22$ бали);

Бал за індивідуальну роботу (максимально 20 балів) – бали за виконані індивідуальні (заповнення контурної карти на знання розселення основних рас населення землі, дослідження пальцевих відбитків, заповнення порівняльних таблиць) завдання та за захист реферативної роботи – підготовка студентом доповіді у формі реферату про відомих антропологів України та зарубіжжя;

Бал за контрольну роботу (максимально 50 балів). Написання підсумкової контрольної роботи, яка оцінюється в 50 балів.

	<p>Поточний контроль проводиться на всіх видах аудиторних занять. Основне завдання поточного контролю – перевірка рівня підготовки студентів до виконання конкретної роботи. Основна мета поточного контролю – забезпечення зворотного зв'язку між науково-педагогічним працівником та студентами у процесі навчання, забезпечення управління навчальною мотивацією студентів. Інформація, одержана при поточному контролі, використовується як науково-педагогічним працівником для коригування методів і засобів навчання, так і студентами для планування самостійної роботи. Поточний контроль може проводитись у формі усного опитування або письмового експрес-контролю на практичних заняттях та лекціях, у формі виступів студентів при обговоренні питань на семінарських заняттях, у формі комп'ютерного тестування тощо. Результати поточного контролю враховуються при визначенні підсумкової оцінки з даної навчальної дисципліни.</p>
<p>Вимоги до письмових робіт</p>	<ul style="list-style-type: none"> – обґрунтоване розкриття проблеми, є незначні помилки в оформленні наукового апарату - 4 бали – тема розкрита неповно, є помилки в оформленні наукового апарату, використано обмежену кількість джерел - 3 бали – розкритий лише окремий аспект, реферат суто компілятивного характеру, є суттєві помилки в оформленні наукового апарату, зданий несвоєчасно - 2-1 бали – реферат не зарахований - 0 балів
<p>Семінарські заняття</p>	<p>У ході поточного контролю здійснюється усне та письмове опитування з тем, передбачених для семінарських занять. Також здійснюється контроль самостійної роботи відповідно до визначеної тематики.</p> <p>Оцінювання знань та науково-пошукової роботи студентів на семінарських заняттях проводиться за 5-ти бальною шкалою.</p>
<p>Умови допуску до підсумкового контролю</p>	<p>Належне виконання: 1) змісту питань планів семінарських занять Для цього необхідно готувати конспекти семінарських занять. Вітається якісна підготовка мультимедійних презентацій для відповідей</p>

	<p>на семінарські питання. Мультимедійна презентація на семінарське питання не повинна перевищувати 20 слайдів. Однак слід пам'ятати, що візуалізована презентація тільки доповнює підготовлену основну відповідь студента (-ки). Показує здатність студентом (-кою) використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси і вміти впроваджувати ІКТ (інформаційно-комунікаційні технології) в освітній процес;</p> <p>2) індивідуальних робіт протягом навчального процесу. Виконання цих завдань передбачає якісну пошукову працю, творчий підхід до оформлення студентом (-кою) тієї чи іншої індивідуальної роботи.</p> <p>3) належна підготовка реферату на обрану тему.</p>
Підсумковий контроль	<p>Допуск до підсумкового контролю, на основі якого ставиться залік, передбачений за умов відсутності жодної заборгованості за лекційні і семінарські заняття, виконання всіх видів робіт: семінарських, індивідуальної роботи, де в сумі становить як мінімум 50 балів, а максимум 100 балів. Заборгованість ліквідується у часі консультативних годин викладача, відповідно до встановленого з ним графіка та форм відпрацювання, які носять індивідуальний для кожного студента характер.</p> <p>Отриманий <i>підсумковий семестровий бал</i> з дисципліни складається з виставлених балів за семінарські заняття, індивідуальну роботу та контрольну підсумкову роботу.</p>

7. Політика навчальної дисципліни

<p>Студентам I курсу перед тим, як розпочати вивчення дисципліни, рекомендується ознайомитися із Студентським путівником ПНУ https://senat.pnu.edu.ua/wpcontent/uploads/sites/135/2023/04/studentskyj_putivnyk_2023-1.pdf</p> <p>Лекції передбачають системний і послідовний виклад навчального матеріалу. Відвідування лекцій для студентів є обов'язковим.</p> <p>Відвідування та активна участь студентів у роботі семінарських занять також є обов'язковою умовою успішного складання курсу. Пропонуються наступні форми роботи на семінарських заняттях: виступ, опонування,</p>
--

рецензія, участь у дискусії, прес-конференції, захист кейсів ін. При цьому враховуватимуться лише логічно обґрунтовані виступи, альтернативна теза чи спростування поданої, а не фактична підтримка тези виступаючого, змістовне рецензування та коментар чи доповнення, що дійсно сприятиме розгляду проблеми.

Політика курсу передбачає перездачу усіх невиконаних завдань в силу серйозних запізнь на заняття або пропущених пар без поважних причин. За умови відсутності студента (-ки) на лекції чи семінарського заняття, отримання негативної оцінки на семінарських заняттях або ж невчасного виконання індивідуальної роботи визначений день для відпрацювання пропущених аудиторних занять, негативних оцінок та подачі індивідуальних і лабораторних робіт – вівторок, 14.00 год. – 16.00 год. У випадку запозичених робіт, випадків плагіату, виявів академічної недоброчесності (списування), недобропорядної поведінки в аудиторії викладач пропонує студентові (-ці) повторно виконати необхідний вид роботи.

Письмові роботи:

Контрольні письмові роботи виконуються студентами на 4 і 8 семінарських заняттях.

Індивідуальний проект (завдання) можна виконати у вигляді реферату або мультимедійної презентації до обраної теми.

Академічна доброчесність:

Як викладач, так і студент, повинні дотримуватися «Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» та Кодексу честі ПНУ <https://pnu.edu.ua/polozhennia-pro-zapobihannia-plahiatu/>

У випадку запозичених робіт, відсутності посилань на використані джерела, випадків плагіату, виявів академічної недоброчесності (списування) викладач виставляє негативну оцінку та пропонує студентові повторно виконати необхідний вид роботи.

Відвідування занять

Відвідування занять обов'язкове. У випадку пропуску відпрацьовується тема пропущеного заняття у визначені час та спосіб (усна співбесіда, тестування). Для відпрацювання пропущених аудиторних занять, негативних оцінок та подачі індивідуальних робіт визначений час – середа, 14.00 год. – 16.00 год.

Під час занять дозволяється користування мобільним телефоном виключно для навчальних цілей.

Неформальна освіта

Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується «Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» (введено в дію наказом ректора № 672 від 24.11.2022 р.) <https://nmv.pnu.edu.ua/wpcontent/uploads/sites/118/2022/11/neformalna->

8. Рекомендована література

Базова

1. Методичні рекомендації з польової антропології / Козак О. Д., Потехіна І. Д., Слободян Т. І., Гупало В. Д. Львів. НДЦ "Рятівна археологічна служба" ІА НАН України, 2019. 108 с.
2. Поправко А. Антропологія: Навчальний посібник. Мелітополь, 2016. 285 с. <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/1950/1.pdf>
3. Сегеда С.П. Антропологія: Навч. посібник. Київ: Либідь. 2001. 336 с.
4. Сегеда С. Антропологія: підручник для студ. гуманіт. спец. вищ. навч. закл. / С.П.Сегеда. Київ: Либідь, 2009. 424 с.
5. Сегеда С. У пошуках предків. Антропологія та етнічна історія України. / С.П.Сегеда. Київ: Наш час, 2012. 430 с.
6. Юрій М.Ф. Антропологія: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. Ф. Юрій. - К. : Дакор, 2008. 421 с.
7. Ситник О.С. Культурна антропологія: походження людини і суспільства : посіб. для студ. .– Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2012. 179 с. Режим доступу: <http://metodportal.com/node/13057>

Допоміжна

1. Вовк Х. К. Студії з української етнографії та антропології / Х. К. Вовк ; авт. передм. Ю. Іванченко. - К. : Мистецтво, 1995. 336 с.
2. Данилова Е.И. Гематологическая типология и вопросы этногенеза украинского народа : монография / Е. И. Данилова, ред. И. Г. Пидопличко; АН УССР, Ин-т искусствоведения, фольклора и этнографии им. М. Ф. Рильского. – Киев: Наукова думка, 1971. – 122 с.
3. Дяченко В.Д. Антропологічний склад українського народу : порівняльне дослідження народів УРСР і суміжних територій : [монографія] / В. Д. Дяченко; АН УРСР, Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського. – Київ: Наук. думка, 1965. – 127 с.
4. Етнічна історія давньої України / П. П. Толочко [та ін.] ; НАН України, Інститут археології. - К., 2000. 276 с.
5. Етногенез та етнічна історія населення Українських Карпат. Том 1. Археологія та антропологія. Львів. Інститут народознавства НАН України. 1999. 606 с.
6. Зиневич Г. П. Очерки палеоантропологии Украины. К. : Наукова думка, 1967. 223 с.
7. Зиневич Г. П., Круц С. І. Антропологічна характеристика давнього населення території України (За матеріалами експедицій 1961–1963 рр.). К. : Наукова думка, 1968. 144 с.

8. Сегеда С.П. Антропологічний склад українського народу (спроба комплексного аналізу). *Народознавчі зошити*. 1998. Ч. 2. С. 113-128.
9. Сегеда С.П. Антропологічні погляди Федора Вовка й сучасна наука. *Наука і суспільство*. 1990. № 3.
10. Степанчук В. М. Льодовики, мамонти та первісні люди: Україна мільйон років тому. К.: Наш час, 2007. 192 с.
11. Харарі Ю. Людина розумна: Історія людства від минулого до майбутнього. 2-е вид. — Харків : КСД, 2018. — 544 с.
http://chtyvo.org.ua/authors/Harari_Yuval_Noi.

15. Інформаційні ресурси

<http://eeu-a.kiev.ua/>

<http://www.vgosau.kiev.ua/>

<http://www.dnabb.org/modules.php?name=GuestBL>

http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Archeology/texts.html

Викладач

Кочкін Ігор Тарасович,
старший викладач